

Tanıtım / Reviews

Hasret Damlaları -Mensûreler-
Sivas'ta Her Şey Üşüye Üşüye Büyür
(Saadettin Yıldız, Hasret Damlaları -Mensûreler-,
Ötüken Yay., İst. 2017, 116 s.)

Muharrem DAYANÇ*

Kelimelerin izini takip ederek bir dile, bir dilden hareketle de bir millete ve onun iç dünyasına yolculuk yapmak mümkündür ve bu yolculuğun öznesi insandır. Bu nedenle içimizdeki dil denizinden dışımıza sızan (bu kitap bağlamında “damlayan”) kelimeler, bizimle ilgili -beş duyuya da hitap eden- mesajlar taşımalarının yanı sıra, dikkatli bireyleri veya başka bir ifadeyle okuyucuları ağızımızdan çıkanların özüne/cevherine ulaştıracak bir tılsımı da bünyelerinde barındırırlar. Bu yüzden dil çoğu kez araç-köprü olma fonksiyonunu aşarak bir hazineye, bir mahfazaya, bir sığınağa dönüşebilir.

Saadettin Yıldız'ın *Hasret Damlaları -Mensûreler-* adlı kitabının bizde uyandırdığı ana düşünce tam da yukarıda ifade ettiğimiz şekilde özetlenebilir. Kitapta kendinizi seçilmiş ve bilinçli olarak tercih edilmiş bir kelimeler anaforunda buluyorsunuz. Bu eserde yüzeysel anlatım ve göstergelerin muğlak-yapay dünyasına yer yok. Her kelime, imge ve hayalin köklerine kadar inmek de, bir ağacın baharla tomurcuğa dönüşen dal uçları gibi zirvelerine çıkmak da mümkün. Bu nedenle kitap, Yakup Kadri'nin *Erenlerin Bağından*¹ adlı eseriyle birlikte anılmayı hak ediyor. Sadece *Erenlerin Bağından* mı? Elbette değil, dil işçiliğinden

* Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. mdayanm@gmail.com
 1 Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Erenlerin Bağından*, K.T.B. Yayınları, Ankara 1985, 84 s.

sıyrılıp dil ustalığının numuneleri olarak görülebilecek M. Kaya Bilgegil'in *Cehennem Meyvası*², Ahmet Hikmet'in *Çağlayanlar*'ı³, Cemil Meriç'in *Bu Ülke*'si⁴, Emir Kalkan'ın *Kanatsız Kuşlar Şehri*⁵, Fahri Tuna'nın *Aynalıkavak Yazıları*⁶, M. Şinasi Acar'ın *Eskişehir -Zaman, Mekân, İnsan*'ı⁷, hatta kısmen de olsa Ahmet Hamdi'nin *Beş Şehir*'i⁸ dil tasarrufu bakımından *Hasret Damlaları -Mensûreler*'in kardeş metinleri olarak görülebilir.

Bu tarzdaki ilk kitabı *Irmak Dağlar Ötesinde -Mensûreler*⁹ ile karşılaş-tırıldığında Yıldız'ın, bu eserinde dilini ve üslubunu yenilediği, duyuş ve söyle-yiş bakımından yaşadığı zamanın ruhuna biraz daha yaklaştığı söylenebilir. Bu durum, mensûre tarzını önceleyen deneme yazıları için olumlu bir sıçrama olarak görülebilir.

Yüz on altı sayfalık bu “ince” kitap kısa bir özgeçmişle başlıyor. Bu öz-geçmişin ilk üç cümlesi Ece Ayhan'ın ifadesiyle “karaşın Anadolu çocukları”nın makus talihini özetliyor: “1946 yılında Sivas Şarkışla Demirköprü (Kızıldon) kö-yünde doğdu. Yedi sekiz yaşlarındayken, öğrenim için köyünden ayrıldı. İlkokuldan sonra hep yatılı okudu.” Ne kadar çok şey anlatıyor bu üç cümle. Köyde doğmak, yedi sekiz yaşlarında çocukluk hatıralarından kopmak ve eğitim hayatı bitene kadar ana sığacağına-kucağına hasret yaşamak... Bu kadarla bitmiyor bu savruluş. Bütün bunların peşi sıra gelen mecburi hizmet yılları, Kars senin Edirne benim. “Beşik-ten sonrası gurbet.” diyesi geliyor insanın. Cumhuriyet döneminin ilk üç neslinin hemen hemen ortak kaderidir bu. Köyünüz, çocukluğunuz, aileniz gözünüzde tüter hep. İmdat Avşar'ın “Soğuk Rüya”¹⁰ adlı öyküsü canlanıyor gözümün önünde hayal meyal, bir de hasret büyüten ömür çürüten “yatılı okullar”. Aynı zamanda okumaya güç yetiremeyenlere, imkânı olmayanlara umut kapısı olan “yatılı okullar”.

Biraz daha açalım konuyu. Türk ve dünya edebiyatının bir tarafı “yatılı okullar” (mahrumiyetler) demektir benim iç dünyamda, çok da güzel bir çalış-

2 M. Kaya Bilgegil, *Cehennem Meyvası*, Salkımsöğüt Yayınları, Erzurum 2009, 112 s.

3 Ahmet Hikmet Müftüoğlu, *Çağlayanlar*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1980, 148 s.

4 Cemil Meriç, *Bu Ülke*, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, 285 s.

5 Emir Kalkan, *Kanatsız Kuşlar Şehri*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2002, 213 s.

6 Fahri Tuna, *Aynalıkavak Yazıları*, Değişim Yayınları, İstanbul 2011, 417 s.

7 M. Şinasi Acar, *Eskişehir -Zaman, Mekân, İnsan-*, ETO Yayınları, Eskişehir 2009, 151 s.

8 Ahmet Hamdi Tanpınar, *Beş Şehir*, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1989, 260 s.

9 Saadetdin Yıldız, *Irmak Dağlar Ötesinde -Mensûreler-*, Semih Ofset, Ankara 1995, 179 s.

10 Muharrem Dayanç, “Anadolu'dan Bir Ses veya İmdat Avşar'ın Soğuk Rüyası”, *Berceste*, Sayı: 129, Mart 2013, s. 83-85.

ma konusudur aslında, kimsenin aklına gelmeyen. Dünya edebiyatının ilk aklıma gelen yatılı okul mağdurları Alfred de Viny, Charles Baudelaire, Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Stéphan Mallarmé gibi zirve isimler... Babası hapse girdiği için okuldan ayrılmak zorunda kalan Charles Dickens; düzenli bir eğitim hayatları olmayan Emile Zola, Guy de Maupassant, André Malraux, Daniel Defoe, Heinrich Mann, Rainer Maria Rilke, Mark Twain, William Faulkner gibileri hiç anmıyorum bile. Türk edebiyatına gelince İstanbul Erkek Lisesi, Galatasaray Lisesi, Baytar Mektebi, Darüşşafaka, Tıbbiye, Harbiye vb. okullardan mezun olanların önemli bir kısmı (hatta bir kısım okullardaki öğrencilerin hepsi) yatılı okumuşlardır mesela. (Tevfik Fikret'ten Haldun Taner'e, Ahmet Haşim'den Refik Halit'e, Ahmet Rasim'den Mehmet Akif'e ne çok insanın yolu düşmüştür bu okullara...) II. Yeni tam bir parasız yatılılar mahşeridir. Saadettin Yıldız'ın kırk yıl peşini bırakmadığı iğneyle kuyu kazar gibi kelime kelime parlattığı Arif Nihat Asya da öyle.¹¹

Böyle bir giriş sizi şaşırtmış olabilir, bize bunun nedenini izah etmek düşer. *Hasret Damlaları -Mensûreler-* adlı kitabın dili ve dolayısıyla üslubu hem ince-titiz, hem içli hem de hasret yüklü. Dolayısıyla böylesine çok katmanlı üslup ve anlatımı dilin iç âlemine nüfuz etmeden anlamak da mümkün değil, anlatmak da.

...

Kitap beş bölümden oluşuyor; “Gurbet”, “Ev”, “İçeride”, “Özenmeler” ve “Gidenler”. Bu beş bölüme ustaca yerleştirilmiş otuz dört yazı var eserde. Kitabın hemen başındaki “Önsöz Yerine” kısmı için ayrı bir paragraf açmak istiyorum. Çünkü bu bölüm daha önce başka bir kitapta daha aynen kullanıldı. 2004 yılında raflardaki yerini alan *Denemeyi Denemek*'ten bahsediyorum.¹² Hikâyesi ilginç: İlk kitabımı yayımlatmak istiyorum. Ürkek bir ruh haliyle; “Hocam, sizden bir takdim yazısı istirham ediyorum.” diyorum. Bir dediğim iki edilmiyor. Yani anlayacağınız yıllar önce benim için yazılan bu yazı kitabın başına takdim metni olarak konulmuş.

...

Şimdi gelelim kitapla ilgili aldığım küçük küçük notlara.

Benim kitapta ilk dikkatimi çeken “yumuşak, ipeksi ve işlenmiş bir dil”

¹¹ Saadettin Yıldız, *Arif Nihat Asya'nın Şiir Dünyası*, MEB. Yayınları, İstanbul 1997, 671 s.

¹² Muharrem Dayanç, *Denemeyi Denemek*, Günce Yayınları, Eskişehir 2004, 128 s.

oldu. Saadettin Yıldız, çok farklı konuları, dikkatleri, övgü hatta yergileri insanın yüreğine dokunan yumuşak huylu seslerden oluşturduğu kelimelerle anlatıyor. Ne yalan söyleyeyim benim bir edebî metinde aradığım ilk nitelik budur. Daha açık ifade etmek gerekirse yüzeysel imgelerden oluşan, söylenenlerin dışını süsleyip içini boş bırakan, dili işlemekten, ustaca kullanmaktan çok onunla boğuşan yazarları (ve onların yazdıklarını) kendime yakın bulmuyorum. *Hasret Damlaları -Mensûreler-*'in başarısı biraz da burada, yani dil ustalığında. Kitaptan yapacağım alıntılarla ne demek istediğimi somut olarak göstermek istiyorum:

“Barajlarda bağlanmış, göletlerde durdurulmuş, okyanuslara karışıp kaybolmuş zannedilen ırmaklar, biz farkında olmasak bile, bir yağmur bulutunun kanatlarında kendi topraklarına döner ve aynı macerayı yeniden yaşar.” (“Hasret Damlaları”, s. 17.)

“Hayır, hayaller bitmemeli... Onları, dokunsan dağılacak bir kelebek gibi, üfürsen solacak taze bir çiçek gibi, hor baksan ağlayacak nazlı bir bebek gibi gerçeklerden hantal ve sırtışık gerçeklerden saklamalı, sakınmalı, kıskanmalıyım.” (“Batı Ufukları”, s. 20-21.)

“Hiçbir şeyin geç veya erken olmadığı yer: Sabahın akşama, bugünün düne veya yarına, şimdinin demine veya az sonraya üstünlüğü yok... Uykuyu gece yerine gündüz uyumak, pencereden gündüz değil gece yarısı bakmak, gün boyu dışarıya çıkmamak, içeriye hiç girmemek aynı şey.” (“Gurbette Zaman 2”, s. 25)

“Altmışını görmek için ayağa kalkmış çocukluğumun geçtiği, hâlâ büyüyeceğim diye çırpınışıma yaprak yaprak serinlikler hazırlayan ülkem, rüyalarımı böyle süslemen ne güzel! Rüzgârlarını dinliyorum; yağmurların gönül köşkümün kapısını okşuyor, kuşların içimde cıvıldıyor: Hasret bu, bütün kadrosuyla...” (“Gurbette Zaman 3”, s. 28)

“Burası Girne...”

Her Allah'ın günü kaç tane fidanın toprağa karıştığı Anadolu'ya selam için Beşparmağını birden kaldırıp öyle duran, Torosların aklı-karalı saçlarını tarayıp gelen kuzeyli rüzgârlara bağrını vermiş!” (“Girne”, s. 33)

“Her incinme, yüreğimizin bir perdesini inceltir; bir yaprağına kırağı düşürür. Her incinme, bir sonrakinin vereceği sancıyı besler. Onun için böyle nahif, böyle sancılı, böyle titrek kalıyor bir yanımız... Ben, o sancıyı yiğitçe karşılamak

için az mı direndim.” (“Bir Kuş Yuvadana Uçtu”, s. 42)

“Tam kırk yıl, birkaç yılda bir kesilip biçilen vücudumun acılarını benden daha çok yaşayan; ciğerlerim başkaldırıp nefessiz kaldığımda benim kadar bunalan... Kemik saplı bir Sivas bıçağı keskinliğinde ağrılar bağrıma saplandığında, alıp beni kanadına uçurabilmenin, uçurup sağaltmanın rüyasını gözlerinde gördüğüm...” (“Kırkıncı Yıl Mektubu”, s. 48-49)

“Sen köy yollarında tarlaya azık götüren minik bir kız çocuğunun saçları kadar yumuşak, o saçlar kadar canlı ve candansın; bu çıtır pıtır sesler bu yüzden besteleştir.” (“Tespahim”, s. 58)

“Çiğdemlere yetişti, fakat onları göremedi; civıltılara yetişti, onları duyamadı; kara gözlü ak kuzuların pamuklanışına yetişti de onları sevedim... Her şeye can katan bahar, ona bir ince nefes getiremedi...” (“Anne Kuşunun Gidişi”, s. 94)

“Sivas’ta her şey üşüye üşüye büyür. Ay bile, yıldızlar bile, ağaçlar, dağlar, ırmaklar bile...” (“Beton Çok Soğuk”, s. 109)

Yukarıdaki paragraflara dikkatle bakıldığında betimlemelerdeki ustalık hemen fark edilir. Bilinçaltına hitap eden bu etkileyici ve sarsıcı betimlemeler dışında, anlatılan konunun imkânları göz önünde bulundurularak oluşturulan soyutlama veya tam tersi somutlaştırmalar, örtük imge kullanımları, çağrışım gücü yüksek benzetme ve metaforlar, yaşanmışlıklar ve bunların bugüne hitap eder tarzda okuyucuya aktarımı ayrıca altı çizilmesi gereken temel anlatım tercihleri olarak öne çıkar.

“Yumuşak, ipeksi ve işlenmiş dil” numuneleri elbette bu kadar değil. Seçtiklerimden pek azını kitapla ilgili düşüncelerimi somut hale getirmek için buraya aldım. Her alıntı “ince”, her alıntı “içli”. Yukarıdaki son iktibas, yiğit bir Sivaslının ölümüne yakılmış mensur bir ağıttan. Sadece on dört kelimeden oluşan bu iki cümle bizi Sivas’ın karakışına, ayazına, soğukla nefes alıp veren, büyüyen, dost olan insanlarına, kuşlarına, çiçeklerine götürmeye yetiyor. Karla, soğukla el ele tutuşarak sonsuzluğa nasıl yürünür? Bu iki cümle gerçek anlamının yanı sıra yan ve mecaz anlamlarıyla da her dokunuşa her okuyuşa bir anlam yetiştiriyor. Merhameti yeşertiyor beyaz bir zeminde. Aydınlık bir pencere açıyor içimizden öte âlemlere. Soğukla büyüyen bir insanın beyaz bir köprüden sonsuzluğa kanat çırpması ne ince bir hayaldir. Cennetin bütün pencerelerini kar desenli perdeler

süslüyor hayal iklimlerinde ve her kulakta “üşüyorum” nağmesi.

Hasret Damlaları -Mensûreler-'de kuşlar hiç peşinizi bırakmıyor. Bazen Anadolu'nun en vefalı serçe oluyor bu kuşlar, bazen bütün gurur ve haşmetleriyle kartal. Turnalar, kırlangıçlar da cabası. Ama içlerinde hep merhamet çiçek açıyor bu kuşların. Bazen yeni bir yuva kurmak için kanat çırpıyorlar, bazen uçmağa varmak için. Bir tarafları annedir, bir tarafları baba, ama bir tarafları da yavrudur bu kuşların. Yunus Emre'nin,

İşbu söze Hak tanıktır bu can gövdeye konuktur

Bir gün ola çıka gide kafesten kuş uçmuş gibi, mısralarını kışkandıracak kadar güzel ve içlidir bu uçuşlar.

Nehirlerin uğultusunu duydum her sayfada uzun uzun. Aksu'suyla, Gök-su'suyla, Sakarya'sıyla, Meriç'i-Arda'sı-Tunca'sıyla, hatta Hazar ve Aral'ıyla ses verdiler bana dalga dalga. En derini Kızılırmak'tı bunların. Kitabın merkezine de Kızılırmak'ın uğultusu hâkim. Kızılırmak demek Sivas demek Saadettin Yıldız'a göre, çocukluk demek, denize açılan kapı demek.

Şehirler de kelimededen kanatlarıyla hep maviye doğru kanat çırpıyorlar. Kuşların varacakları menziller oldukları için daha bir ayrıdır İstanbul, daha bir farklıdır İzmir. Kırk yılın anısına Türk edebiyatının en güzel mektuplarından birini hak eden anne-eş kuşun doğduğu yer de ayrıcalıklıdır bu kitapta. Elbette Eskişehir'den Mihaliççik'tan, Alpu'dan, Porsuk'tan bahsediyorum. Biraz zorlarsak Arif Nihat'ı bile dâhil edebiliriz bu Eskişehir denen sevgi hâlesine. Bursa ve Edirne de kitaptaki fiyakalı şehirlerden. Çanakkale, Girne, Lefke, Erzurum, Ağrı, Almatı, Astana, hatta Türkistan ve Kafkaslar unutulur mu hiç?

Kitapta Türkçenin nefes alıp veren canlı ve yaşayan tarafını sevdim en çok. Bu canlı ve yaşayan dil çok fazla metinlerarasılık barındırıyor içinde. Ama bunlar çakıl taşları gibi dimağına batmıyor insanın. Şahıslara, mısralara, beyitlere, özlü sözlere yapılan telmihler sizi yormuyor. Kendinizi engin bir insan ve coğrafya denizinde hissediyorsunuz. Genelde somuttan soyuta doğru yol alıyor kitaptaki bu göndermeler. Bazen küçük bir dikkat yetiyor bunları anlamaya bazen farklı bir dokunuş. Ama derinde olanları anlayabilmek için metnin ve yazarın iç dünyasına anlamsal ve imgesel bağlamda bir yolculuk gerekiyor. Çünkü bazı güzellikleri ortaya çıkarmak için, Sivas zemherisinin dağ menekşelerinin üstünü beyaz bir

örtüyle örtmesi misali, anlatılanların ipeksi örtüsünü aralamak gerekiyor.

Kitap aynı zamanda bir vefa kitabı da. Yazar bir şekilde hayatına dâhil olmuş her unsuru ince ve yumuşak diliyle sarıp sarmalıyor. Çocukluğunda çimdiği dereyi de unutmuyor, tepesinden eksik olmayan serçe kuşunu da, yıldızları da. Birlikte okuduğu, çalıştığı arkadaşlarını da ıskalamıyor, merhametin pınarı annesini de gururun/asaletin kartalını da. Nesnelerin de onun hayatında ayrı bir yeri var. Sigarasının dumanları tespihinin şıkırtılarına dolanıyor. Ama onun en büyük vefası vatanına. Vatan onun yüreğinin/kelimelerinin atan nabızı.

...

Birkaç harf tashihi dışında herhangi bir aksaklıkla karşılaşmadım kitapta. Bunları görmek için 32, 46, 74, 88 ve 106. sayfalara bakmak yeterli. Ya bir harf eksik ya bir harf fazla bunlarda da.

...

Basit dil problemlerini bile bir şekilde halledememiş tuğla kalınlığında kitaplarla zaman eskiten, kütüphane şişirenlere bu “ince” kitabı okumalarını haretle tavsiye ediyorum. Bu kitapta tabiatın sinesinde doğmuş; sesini, kuşların, ırmakların dağ rüzgârlarının nefesinden devşirmiş; yolunun düştüğü her yere sevgi ve merhamet tohumları serpmiş içli bir yürek bulacaksınız. Emin olun, o yürek bir daha elinizi bırakmayacak.

Ne güzel demiş şair;

Biraz sabır, küçük çocuk, biraz sabır.

Ama, Allah'ın koyduğu yerde,

Yıldız'lar daima yalnızdır.¹³

13 Behçet Necatigil, “Yıldızlar”, Şiirler 1938-1958, YKY, İstanbul 2000, s. 75.